

פרסונה, או: ה-e-mail הגנוב

ד"ר גדעון עופרת

בעצם, הן שלוש: חדווה שמש, פרידה רובין ומְחֶלָה בָּר.

חדווה (שם ישראלי כפוי) שמש (שם משפחה של בעל קודם) - זהות פיקטיבית, הוויה ושם הזרים זו לזה וזה לזו. חדווה שמש דמות בדויה המבקשת אחר ישותה האבודה. בארכיוני פולין היא תרה אחר פרידה רובין - אחר אותה ילדה פולניה שהייתה, ואשר נולדה מחדש בישראל כ"חדווה". חדווה היא האפר של פרידה, עקיבה המפשפשת בגנזכים אחר צעדה המקורי, שלעולם גוזז בין המסמכים ותלי הזיכרון. וברוח, שלא לומר בתהום, שבין האפר והאש, בין העקבה והצעד, מגיחה רוח-הרפאים של הדמות הבדויה האחרת, מְחֶלָה בָּר. אפשר, שמְחֶלָה היא האלטר-אגו של פרידה בבחינת אפשרות המוות על אדמת פולין. ואפשר עוד יותר, שמְחֶלָה היא המימוש הוירטואלי של פרידה, הנערה המחוקה שלא ידעה מימושה בחדווה.

הייתה או לא הייתה: מְחֶלָה בָּר הייתה. נערה מלודז' שנספתה ב-1944, בשנה ה-16 לחייה. שְׁמָה עלה אך בדנר במשפחה, זיכרון דהוי, לא יותר. עתה היא הפכה לדמות-מראָה, למוקד התייחסות נטול מוקד. מְחֶלָה הפכה לרוח-רפאים שאינה מרפה מחדווה, שְׁבָה וחזרת לבקרה, עד לגבול הנוכחות היומיומית, יעד לתכתובת של לא-כלום פרוזאי. מה רוצה רוח-רפאים מאדם חי? ליטול אותו עמה. ל"שם". הרוח, שליחה מעולם המתים, מפתה ומושכת ל"שם". והיא לא תחדל, עד להיענות, שפירושה הויתור על החיים כאן. מְחֶלָה הפכה למְחֶלָה: "תוחלת ממושכה מחלה לב ועץ-חיים תאוה באה" ("משלי" י"ג, 12): המחלה כתוחלת וכתשובה לתאוות עץ-החיים. ועוד נשוב לדואליות הזו שבין המחלה כתוחלת (תוחלת לאין?) לבין הסמל הפאלי.

מְחֶלָה הגיחה מתוך נפשה של חדווה כהוויה וירטואלית נטולת מקום, אפילו נטולת "אתר" (שמטבעו נטול מקום). חדווה קיתקשרת עמה, שולחת לה דואר אלקטרוני, המכתב משוגר אך חוזר כלעומת שיצא. חדווה קונה לה מתנות ומשגרת אותן בחבילות, אלא שאלו חוזרות. מעגליות חוזרות חלילה של שיגור כושל, של משלוח אל מען מופרך, ניסיון נואש לדו-שיח נטול הד, שמותיר את הדובר בדיבור אל עצמו, אל עצמה.

הוויה וירטואלית נטולת פנים: שום קלסטרון לא יקביע את דיוקנה לאשורו. רוח-הרפאים של מְחֶלָה תחמוק מכל ניסיון ללוכדה. שהלא, כאלה הם כללי המשחק: הרוח מבקשת לתרגם את ה"כאן" ל"שם", בעוד החי מבקש לתרגם את הרוח לגוף ולסופיות.

כבר פגשנו באמנות המודרנית בדמויות-רפאים מומצאות. אנחנו זוכרים את רוז סְלָאבי, האלטר-אגו של מרסל דושאן (ואמנים נוספים מסופי קאל ועד למאיר אגסי). אלא, שבעוד דושאן מאשר בדמותה של רוז פן נשי של הווייתו הנפשית, זיקתה של חדווה שמש למְחֶלָה ממירה זיקה של ארוס בזיקה של תנטוס.

אלטר-אגו: האני האחר הדומה אלי בכל ומסוגל למלא את מקומי. ויותר מזאת, פרסונה: הפרסונה, לימד קארל יונג, היא הצל האפל שְׁל האגו. הפרסונה היא תסביך תפקודי שנולד מסיבות של הסתגלות או של נוחות הכרחית, אך בשום פנים ואופן אין הוא זה עם האינדיווידואליות. תסביך התפקוד של הפרסונה קשור לחלוטין ביחסים לעולם החיצון, הסביר יונג. שהפרסונה היא פשרה בין הפרט לבין החברה בכל הקשור לדימוי העצמי המבוקש של האדם. זוהי פשרה בין תביעות הסביבה לבין המבנה הפנימי של הפרט. פרסונה תהפוך למטרד אקסצנטרי בחייו ובהתפתחותו של פרט, כאשר יסתמך האדם על דימוי עצמי מבוקש ויתעלם מהדימוי של הסביבה את הפרט ו/או ממגבלות גופניות ונפשיות, המונעות מימושם של דימויים אלה. בחיי הפרט שהסתגל לסביבתו ולעולמו הפנימי הפרסונה מהווה מעטפת הגנה המקלה על היחסים עם העולם החיצון. אך, כנגד זאת, מלמד יונג, שהזהרות יתר של הפרט עם דימוי פנימי, עם הפרסונה או ה"צל" או המסיכה, עשויה לגרום דלזיות של מגלומניה או של מחיקה עצמית. שעתה, יסודות האישיים מודחקים ומדוכאים.

אין ספק, שמקרה מְחֶלָה של חדווה שמש הוא מקרה פרסונה, דמות-צל הקשורה במחיקה עצמית ובהקלת היחסים עם העולם החיצון. מְחֶלָה נולדה בחדווה כדימוי עצמי מבוקש מתוך חוויית המחיקה העצמית של ה"חדווה". אני כותב על שם-פרטי של האמנית ועל התרגום לעברית של המונח הלאקאני: "jouissance" בקיצור

נמרץ: בסמינר של לאקאן - "אלוהים וה"jouissance" של האישה" (מתוך ספרו Encore, פאריז, 1972) עלתה הטענה ש"האישה" אינה קיימת, מאחר שהסקסואליות הפאלית השלטת מייחסת לה אך ורק מעמד של פנטזיה. רוצה לומר, כל עוד מושתתים יחסי מין על הפנטזיה של האחד הפאלי, וכל עוד תומכת האישה בפנטזיה זו, "את האישה אפשר לכתוב רק כמחוקה. אין בנמצא דבר כמו האישה". כך, האישה קיימת רק כמי שמודחת מטבע הדברים, הטבע הפאלי של הדברים. האישה היא זו הנעדרת פאלוס, האישה היא ההיעדרות.

חדווה שמש "מחוקה" כל עוד היא מזוהה עם העיקרון של האחד. חדווה שמש קיימת כל עוד היא פועלת ברמת ריבוי הקולות, ריבוי זהויות: "היא אינה אחת ואף לא שתיים. ליתר דיוק, אין אפשרות לזהותה כדמות אחת, גם לא כשתיים. היא דוחה כל הגדרה הולמת. יתר על כן, אין לה שם 'משפחה'. איבר מינה, שאינו איבר מין אחד, נתפס כ-לא-איבר מין, כתשליל (...). אנו אמורות להיות שתיים (...). בעיקר לא אחת. הבה נותיר להם את האחד. (...) אנו חיות בשתיים מעבר לתעותיעים, לתמונות. למראות. בינינו, אין אחת שהיא ה'אמיתית', והשנייה היא ההעתק..." (לוס איריגארי, "מין זה שאינו אחד", תל-אביב, 2003, עמ' 19, 67, 77)

עדיין ז'אק לאקאן, אף כי של הסמינר על "המכתב הגנוב", (פאריז, 1966), שבעקבות סיפורו של אדגר אלן פו על מכתב-אהבה שלא הגיע למענו. בעבור לאקאן המכתב מהווה מסמן טהור, ובתור שכזה, הוא מציין היעדר (היעדרו של המושא, של המסומן, שאותו מחליף המסמן). לא פחות מכך, המסמן מציין מחזוריות בתוקף חזרתם של המסמנים בשפה. במחזוריות זו, כמו בכל מחזוריות, שוכן עיקרון-מוות, מזכיר לנו לאקאן בעקבות פרויד. המסמן מייצג, אם כן, סירוס (סילוקו של מושא מקורי, המסומן, לטובת תחליף מדומה) ומוות (אובדן הויטאליות שבכל עשייה מחזורית). חוויית מְחֶלָה של חדווה שמש מושתתת אף היא על מכתבים שאינם מגיעים למענם.

ה-"e-mail הגנוב": מחזוריות של מסמנים האומרת סירוס ומוות. המעגליות המחזורית של המכתבים המשוגרים ומוחזרים, שלא

לומר המחזוריות של משלוח ה מוות תת-מודע וממחישים את ברמת ההיעדרות. מְחֶלָה, במי כמוות. וכפי שאמרנו, אפשר שו רובין. רק ברמה זו של איון-עצמי